

Suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Sisällys

Johdanto	2
1. Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan määritelmät	2
1.1. Kiusaamisen määritelmä	2
1.2 Häirinnän määritelmä	3
1.3 Väkivallan määritelmä	3
2 Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisy	4
3 Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen	6
4 Väkivaltaan ja aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen	9
4. Yhteydenottotavat huoltajiin ja yhteistyö huoltajien kanssa	11
5. Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa	12
6. Suunnitelmasta tiedottaminen	13
7. Suunnitelman toteutumisen seuranta	13
Liitteet	13

Johdanto

Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Opiskelijahuoltolain 13 § edellyttää kuntakohtaista kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaista suunnitelmaa. Opetuksen järjestäjän tulee taata sekä oppilaiden/opiskelijoiden että henkilökunnan fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus kaikissa tilanteissa. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on osa oppilaitoksen/esiopetusyksikön toimintakulttuuria ja se tulee ottaa huomioon oppilaitoksen/esiopetusyksikön toiminnassa. Toimintasuunnitelma antaa yhteiset tavoitteet ja toimintaohjeet henkilökunnalle, ja sitä käsitellään säännöllisesti koulun ja esiopetusyksikön opiskelijahuollossa ja henkilökunnan kanssa.

Kauniaisissa ei hyväksytä väkivaltaa, kiusaamista tai aggressiivista käyttäytymistä, eikä häirintää. Kaikilla kouluyhteisön jäsenillä on velvollisuus toimia niiden estämiseksi ja vähentämiseksi. Kyse on yhteisen ja kestäväen kiusaamista ehkäisevän kulttuurin rakentamisesta kouluyhteisöön ja

pitkäkestoisesta työstä sen eteen. Mikäli väkivaltaa, kiusaamista, aggressiivista käyttäytymistä tai häirintää kuitenkin ilmenee, on siihen puututtava viipymättä. Hyvinvoiva ja turvallinen opiskeluympäristö ovat oppijoiden hyvinvoinnin edellytyksiä ja mahdollistavat uusien asioiden oppimisen.

Tässä suunnitelmassa käytetään seuraavia termejä:

- **Opiskeluhoitosuunnitelma** korvaa aiemmin käytössä olleet termin oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma.
- **Rehtorilla** tarkoitetaan myös esiopetusyksikön johtajaa.
- **Oppilaalla** tarkoitetaan myös esiopetuksessa olevia lapsia sekä toisen asteen opiskelijoita.
- **Yksiköllä** tarkoitetaan sekä kouluja, lukioita että esiopetusyksiköjä.

1. Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan määritelmät

1.1. Kiusaamisen määritelmä

Kiusaaminen on häirintää ja se on yksi syrjinnän muodoista. Koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että yksi ja sama oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan tai kouluyhteisön jäsenen toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen, syrjimisen tai muun kielteisen toiminnan kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun (vrt. www.mll.fi). Kiusaajien tarkoituksena on aiheuttaa pahaa mieltä ja loukata fyysisesti tai psyykkisesti teoilla. Usein kiusaamiseen liittyy valtaepätasapaino esimerkiksi taitojen, koon, iän, lukumäärän tai muun seikan suhteen. On huomattava, että myös opettaja tai muu kouluyhteisön jäsen voi joutua kiusaamisen kohteeksi.

Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa. Suora kiusaaminen voi olla kohteena olevan henkilön fyysistä ja verbaalista satuttamista, uhkailua, kiristämistä, omaisuuden tai esimerkiksi koulutöiden varastamista tai tuhoamista. Epäsuora kiusaaminen on usein vaikeammin havaittavaa, esimerkiksi juoruilua, valheiden levittämistä ja joukosta poissulkemista. Kiusaaminen voi tapahtua myös sosiaalisessa mediassa. Kiusaamisen tapoja on lukuisia ja kaikkia ei ole tässä lueteltu. Kiusaamisen rajalla kulkevien ilmiöiden käsitteitä määritellään tarkemmin *Kauniaisten kiusaamisen vastaisessa suunnitelmassa* ([linkki](#)).

Syynä kiusaamiselle on tuoreiden suomalaistutkimusten¹ mukaan usein oman aseman vahvistaminen ryhmässä ja vallankäyttö. Kiusaaminen on myös nykytutkimuksen mukaan ryhmäilmiö, johon vaikuttavat luokan/ryhmän ilmapiiri ja muiden oppilaiden/opiskelijoiden toiminta.

Kiusaamista ei ole oppilaiden/opiskelijoiden välinen riita tai konflikti tai satunnainen kiusoittelu. Konfliktit sinänsä eivät ole haitallisia, vaan ne kuuluvat lasten kehitykseen ja sosiaalisten taitojen oppimisprosessiin. Oleellista on opettaa kotona ja koulussa rauhanomaisia keinoja ristiriidan ratkaisemiseen.

Jokainen kokee kiusaamisen omalla tavallaan. Koulun tehtävänä on selvittää kaikki epäillyt kiusaamistapaukset niin, ettei kenenkään tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi koulussa.

1.2 Häirinnän määritelmä

Yhdenvertaisuuslaki määrittelee häirinnän yhdeksi syrjinnän muodoksi. Syrjintää on se, että ihmistä kohdellaan huonommin kuin toisia jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella. Jokaisella on oikeus ihmisarvon loukkaamattomuuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Lain mukaan häirintä on henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325, 14 §).

Häirintä voidaan jakaa sukupuoliseen ja seksuaaliseen häirintään sekä vähemmistöihin kohdistuvaan häirintään.

¹ <https://www.kivakoulu.fi/news/kiusaamiseen-ja-vertaissuhteisiin-liittyvia-julkaisuja/>

Sukupuolista häirintää on ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen, esimerkiksi halventava tai alentava puhe toisen sukupuolesta, sukupuoleen liittyvä kiusaaminen, teot, jotka saavat tuntemaan itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi.

Seksuaalista häirintää on muun muassa vihjailu ja seksuaalisesti värittyneet vitsit, vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat puheet ja kysymykset. Myös ehdottelu, vaatiminen ja fyysinen koskeminen vastoin toisen tahtoa ovat seksuaalista häirintää. Häirintä voi tapahtua myös puhelimen ja netin välityksellä. Sukupuolinen huomio muuttuu häirinnäksi silloin, kun sitä jatketaan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää.

Häirintä voi kohdistua myös vähemmistöryhmiin, kuten etnisiin vähemmistöihin, seksuaalivähemmistöihin ja vammaisiin oppilaisiin. Etnisiin vähemmistöihin kohdistuva syrjintä on rasismia.

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, tai muun henkilöön liittyvän syy perusteella.

1.3 Väkivallan määritelmä

Väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivalta kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Henkinen väkivalta on yhteisön jäsenen kohdistettua solvaamista, halventamista, eristämistä, työn/toiminnan mitätöintiä, uhkaamista, selän takana puhumista tai muuta painostusta (vrt. kiusaaminen). Väkivallan pelko ahdistaa, lamauttaa ja masentaa. Yksilöille tai ryhmälle voi aiheutua pysyviä fyysisiä haittoja tai psyykkisiä vaurioita, kuten unettomuutta ja pelkotiloja.

Aggressio on nimitys monille vaikeille ja haastaville tunteille kuten esim. pettymys, pelko, kateus, mustasukkaisuus ja suru. Lapset ja nuoret harjoittelevat näiden tunteiden käsittelyä, mikä voi toisinaan synnyttää koulussa ristiriitatilanteita. Näissä tilanteissa lapsi ja nuori tarvitsee keinoja ja aikuisen tukea käsitellä aggressiota, jotta se ei johda väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Aggressiivisuus on ruumiillisesti tai sanallisesti vahingoittavaa tai häiritsevää käyttäytymistä. Aggressiivisuus ei ole sama kuin väkivaltaisuus, vaan väkivalta on reaktio aggressiivisuuteen. Toisen ihmisen aggressio ja aggressiivisuus aiheuttavat uhatuksi tulemisen tunnetta ja pelkoa väkivallan kohteeksi joutumisesta.

2 Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisy

Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta liittyvät ilmiöinä toisiinsa, ja niiden tarkka rajaaminen ja erottelu voi joskus olla haastavaa. Samoilla toimilla voidaan useimmiten ennaltaehkäistä niitä kaikkia.

Kauniaisissa on käytössä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen suunnitelma, joka sisältää 14 toimenpidettä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Erityisesti kohdat 1–6, 12 ja 13 toimivat kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ennaltaehkäisevässä mielessä.

1. Hyvinvoinnin mittarit
2. Sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja sekä kiusaamistilanteiden käsittelyä kehittävät ohjelmat
3. Ryhmien, luokkien ja yhteisöjen yhdessä sopimat säännöt
4. Jatkuva ryhmäyttäminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen
5. Opiskeluhuollon edustajat tapaavat pienryhmissä 7.luokkien ja toisen asteen aloittavat oppilaat
6. Sähköinen kanava
7. Kiusaamisen selvittämisen kirjaaminen
8. Kiusaamisen vastaisten toimien vastuuhenkilöt
9. Restoratiivisten lähestymistapojen käyttö
10. Nimikkoaikuinen paljon kiusatuksi tullee
11. Kiusaaminen on rikos: Ankkuri-toiminta kaikki koulut kattaviksi
12. Tukioppilastoiminnan kehittäminen
13. Vanhemmuuden tukeminen ja osallistaminen
14. Puuttumisen portaat

Suunnitelman tavoitteena on tehdä kiusaamisen vastaisesta ohjelmasta koko kaupungin yhteinen asia. Yhtenäinen malli selkeyttää kiusaamisilmiöön puuttumista. [Linkki malliin.](#)

2.1 Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä

Koulun aikuiset näyttävät mallia oppilaille ja opiskelijoille: he ohjaavat ja kasvattavat suvaitsemaan erilaisuutta ja käyttäytymään kaikkia kohtaan ystävällisesti ja kunnioittavasti. Arkipäivässä vuorovaikutukseen ja kaveritaitoihin liittyviä keskusteluja käydään ryhmän tai yksittäisten oppilaiden kanssa jatkuvasti. Valvonnat pyritään järjestämään siten, ettei valvomattomia hetkiä ja paikkoja ole. Koulunkäynninohjaajat ja opettajat auttavat omia luokkiaan rauhalliseen poistumiseen ja saapumiseen välitunneilta ja muissa siirtymätilanteissa. Myös istumajärjestystä voidaan miettiä työrauhan ja ilmapiirin kannalta toimivaksi kokonaisuudeksi. Opettaja havainnoi luokkaansa aktiivisesti, on luokkansa johtaja ja välittää luokalleen oman kiusaamisen vastaisen asenteensa.

Hyvä ryhmähenki ennaltaehkäisee kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa. Jokainen oppilas ja koulun aikuinen vaikuttaa hyvään henkeen toiminnallaan ja käytöksellään. Kaikki käyttäytyvät reilusti ja rehellisesti. Toisia kuunnellaan, kannustetaan ja keuhutaan, eikä virheitä tarvitse pelätä. Ryhmän tai luokan yhteistä työrauhaa sekä sovittuja sääntöjä kunnioitetaan. Kaikki otetaan mukaan leikkeihin, vertaisia autetaan ja pienet riidat sovitaan nopeasti. Jokainen osaa pyytää ja antaa anteeksi. Myös opettajan ja oppilaiden/opiskelijoiden välinen luottamus on avainasemassa, jotta opettajalle uskalletaan kertoa epäkohdista.

Koulun opiskeluhuoltohenkilökunta on opettajan ja yhteisön tukena miettimässä, miten hyvinvointia lisätään ja miten luokkia/ryhmiä ja yksittäisiä oppilaita tuetaan parhaiten. Lisäksi koulun ja luokkien tasolla käytetään monia keinoja erilaisuutta sallivan ja positiivisen ilmapiirin luomiseksi, esimerkiksi koko koululle yhteiset teemapäivät, luokkamummo- ja vaaritoiminta sekä kummioppilastoiminta. Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisää myös mahdollinen oppilasparlamenttitoiminta, johon valitaan edustajat joka luokalta vuosittain.

Onnistuneesta ryhmähengestä ja sääntöjen noudattamisesta saadaan kehuja ja sovitusti mahdollisia palkintoja. Rikkeiden seuraamukset ovat oppilaiden ja opiskelijoiden tiedossa jo etukäteen. Seuraamuksia voivat olla esim. kasvatuskeskustelu, yhteydenotto kotiin, Wilma-merkintä ja teon hyvittäminen.

Monessa oppiaineessa on sosiaalisia taitoja ja etiikkaa koskevia teemoja. Lisäksi Kauniaisissa peruskouluissa alkaa hyvinvointiopetus omana oppiaineenaan elokuusta 2023 lähtien. Tavoitteena on käyttää tarpeeksi aikaa sosiaalisten taitojen, tunnetaitojen ja vuorovaikutuksen harjoitteluun ja keskusteluun hyvinvoinnin ja hyvän kaveruuden teemoista. Hyvä käytös kuten muiden huomioon ottaminen, uhrin puolustaminen ja toisen auttaminen sekä vastuuntunto kuuluvat kasvatuksen tavoitteisiin.

Kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan liittyvistä käytänteistä tiedotetaan oppilaille ja huoltajille lukuvuoden alussa. Samalla määritellään koulussa hyväksyttävän käytöksen rajat. Kotona vanhemmat voivat kannustaa kertomaan koulupäivästä ja myös siitä, millainen ilmapiiri omassa luokassa tai ryhmässä on. Vanhemmat voivat opettaa kotona toimimaan oikein vaikeissakin sosiaalisissa tilanteissa ja puolustamaan uhria tai kertomaan epäasiallisesta toiminnasta aikuiselle.

Kauniaisten kaupungin 14 toimenpiteen suunnitelman kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa vastaan lisäksi kouluilla ja esiopetusyksiköillä on käytössään omia toimintatapoja kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyyn. Näitä ovat esimerkiksi:

- KiVa-koulu (lisää tietoa liitteessä 1)
- Tryggvä-tiimi (lisää tietoa liitteessä 2)
- Nivelvaiheen 6.-7.lk toimenpiteet (lisää tietoa liitteessä 3)
- Hyvinvointikyselyt
- Friends-oppitunnit
- LionsQuest-oppitunnit
- Må-bra -oppitunnit
- Ystäväoppilaat (eskarit/viskarit) ja tukioppilaat
- Kuraattorin tai koulunuorisotyöntekijän hyödyntäminen opetuksessa

3 Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen

Kauniaisten kaupungin kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen suunnitelma sisältää 14 toimenpidettä, joiden tarkoituksena on ehkäisemisen lisäksi myös tehokkaasti puuttua kiusaamiseen. Erityisesti kohdat 7–11 ja 14 kuvaavat toimintatapoja kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan puuttumiseen.

1. Hyvinvoinnin mittarit
2. Sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja sekä kiusaamistilanteiden käsittelyä kehittävät ohjelmat
3. Ryhmien, luokkien ja yhteisöjen yhdessä sopimat säännöt
4. Jatkuva ryhmäyttäminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen
5. Opiskeluhuollon edustajat tapaavat pienryhmissä 7.luokkien ja toisen asteen aloittavat oppilaat
6. Sähköinen kanava
7. Kiusaamisen selvittämisen kirjaaminen
8. Kiusaamisen vastaisten toimien vastuuhenkilöt
9. Restoratiivisten lähestymistapojen käyttö
10. Nimikkoaikainen paljon kiusatuksi tulleelle
11. Kiusaaminen on rikos: Ankkuri-toiminta kaikki koulut kattaviksi
12. Tukioppilastoiminnan kehittäminen
13. Vanhemmuuden tukeminen ja osallistaminen
14. Puuttumisen portaat

Malli löytyy täältä.

Ensisijaisena vastuuhenkilönä puuttumisessa on aikuinen, joka ensimmäisenä havaitsee tai jonka tietoon kiusaaminen tai häirintä ensimmäiseksi tulee.

Opettajalla tai rehtorilla on velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä ja kiusaamisesta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Hyväksyttävän käytöksen rajojen ylittyessä oppilasta on huomautettava rikkomuksista ja ohjattava oikeanlaiseen toimintaan. Toistuvan tai vakavan epäasiallisen käytöksen yhteydessä on käytävä kasvatuskeskustelu ja keskusteltava lisäksi rehtorin tai vararehtorin kanssa. Asia on kirjattava ja kotia on informoitava tapahtuneesta. Jos kiusaaminen, häirintä tai väkivalta on niin vakavaa, että se edellyttää oikeudellista arviointia, tapauksesta on tehtävä ilmoitus poliisille. Jos opettaja tai muu henkilökunta syyllistyy rikkomuksiin, rehtorin tai vararehtorin on käsiteltävä asia.

Alla on esimerkki kiusaamiseen tai häirintään puuttumisesta ja seurannasta:

- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku. Koulun henkilökunnasta on aina läsnä kaksi edustajaa.
- Kirjataan tapahtumat.
- Järjestetään asianosaisten kuuleminen ja sovitaan kiusaamisen loppumisesta. Jos kiusaajia on useampi kuin yksi, pyritään kaikkien kiusaajien kanssa keskustelemaan samanaikaisesti ja toisistaan erillään.
- Tehdään selväksi asianosaisille mitä tapahtuu, jos sopimus ei pidä.
- Sovitaan seurannasta.

- Ilmoitetaan asiasta huoltajalle, sekä vakavissa tapauksissa myös lastensuojeluviranomaisille ja/tai poliisille.
- Seurataan tilannetta. Jos kiusaaminen toistuu, kutsutaan asianosaiset huoltajineen (jos kiusattu/kiusaaja alaikäinen) palaveriin selvittämään tilannetta ja sopimaan miten menetellään kiusaamisen lopettamiseksi.

Tukea tarvitseva oppilas (teon kohde ja tekijä) **ohjataan opiskeluhoitopalvelujen piiriin** tai vähintäänkin konsultoidaan opiskeluhoitohenkilöstöä asiasta. Vastuu asian saattamisesta opiskeluhoitopalveluhenkilöstölle on oppilaan omalla esiopettajalla, luokanopettajalla tai ryhmänohjaajalla. Jos oppilas joutuu paljon kiusatuksi tai häirityksi, hänelle järjestetään nimikkoaikainen tukihenkilöksi.

Toimintasuunnitelman mukaan kouluissa tullaan käyttämään **restoratiivista sovittelua** oppilaiden välisten ristiriitatilanteiden selvittämiseen. Restoratiivinen lähestymistapa korostaa kohtaamiseen, keskusteluun ja yhteistyöhön perustuvaa myönteistä prosessia, jossa pyritään osapuolten välisen ymmärryksen lisääntymiseen. Osapuolia kunnioitetaan oman konfliktinsa asiantuntijoina ja keskeisenä ajatuksena on tapahtuneen teon palauttaminen asianosaisille siten, että he voivat itse olla aktiivisia osallisia asiansa ratkaisussa. Toiminnan tavoitteena on eheyttää rikkoutuneet ihmissuhteet ja sopia hyvityksestä sekä siitä, miten jatkossa toimitaan niin, että konflikti ei toistu. Restoratiivista sovittelua tekevät menetelmään koulutetut opettajat.

Lisäksi kouluissa voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia malleja ja käytänteitä kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseen ja huomaamiseen:

Hyvinvointikyselyt tuovat esille oppilaiden kertomana itseen ja/tai toisiin oppilaisiin mahdollisesti kohdistunutta väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää. Kyselyt viestivät oppilaille, että heidän hyvinvointinsa on tärkeää ja haluamme kuulla mahdollisista epäkohdista. Hyvinvointikyselyn tulokset käsitellään koulun yhteisöllisessä hyvinvointiyksikössä luokanohjaajan kanssa. Tämän jälkeen kyselyn tulokset käydään läpi kyseisen luokan kanssa niiltä osin, kun asiat eivät ole yksilöitävissä. Tulosten perusteella voidaan suorittaa luokkakohtainen interventio, jossa selvitetään tulehtunutta tilannetta tarkemmin esimerkiksi yksilöllisiä haastatteluja hyödyntäen tai ryhmäyttämistehtäviä apuna käyttäen. Mikäli kyselyssä ilmenee väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää, etenemme koulun toimintamallien mukaisesti. Myös huoltajia pidetään ajan tasalla prosessista.

Opiskeluhoillon toiminta on kaikille oppilaille tarvittaessa kuuluvaa yksilöllistä tukea. Kuraattori, terveydenhoitaja ja koulupsykologi ovat tarvittaessa mukana selvitystilanteessa.

Sähköiset kanavat. On olemassa erilaisia sähköisiä sovelluksia, joiden kautta oppilas voi tehdä nimettömästi/nimellä ilmoituksen opiskeluhoitollolle kokemastaan tai huomaamastaan häirinnästä tai kiusaamisesta (esimerkiksi eGrani). Someturva-palvelun kautta voi ilmoittaa väärinkäytöksistä sosiaalisessa mediassa ja saada neuvoja ammattilaiselta tilanteen selvittämiseen.

Reilumalli on Kasavuoren koulussa käytössä oleva toimintamalli, jota käytetään, kun todetaan väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää. Reilumallin mukaan ensin kuullaan osapuolia erikseen, jonka jälkeen on yhteiskeskustelu, jossa asia vedetään yhteen kumpaakin osapuolta kunnioittaen. Asiaa seurataan ja edetään mallin mukaan. Tärkeää on asioiden dokumentoiminen, sekä avoin ja selkeä yhteistyö huoltajien kanssa. Mikäli Reilumalli otetaan koulussa käyttöön, on se kaikkia koulun henkilökuntaan kuuluvia velvoittava. Opettaja toteuttaa Reilumallia työparin kanssa.

Tukioppilaat voivat tuoda väkivaltaan, kiusaamiseen ja/tai häirintään liittyviä havaintoja ja tilanteita koulun henkilökunnan tietoon. Koulun henkilökuntaan kuuluva ottaa asian hoidettavakseen ja etenee toimintamallin mukaan.

Liitteessä 4 löytyy ohjeita henkilökunnalle kiusaamiseen liittyen.

Liitteessä 5 löytyy ohjeita oppilaille kiusaamiseen liittyen.

4 Väkivaltaan ja aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen

Kouluissa vallitsee nollatoleranssi väkivaltaa kohtaan sen kaikissa muodoissa. Väkivaltaan on puututtava välittömästi.

Aggressiotilanteessa opettajan/kouluyhteisön jäsenen tulee yrittää pysyä rauhallisena ja rauhoitella aggressiivisesti käyttäytyvää henkilöä puheella. Tilanne ja sen vaatimat toimenpiteet yritetään arvioida nopeasti eikä aggressiiviseen käyttäytymiseen vastata aggressiolla. Provosoiava käyttäytymistä tulee välttää.

Opettajalla tai rehtorilla on velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lievissä väkivaltatapauksessa koti ja koulu yhdessä sopivat jatkotoimenpiteistä. Vakavissa väkivaltatapauksissa on kutsuttava poliisi. Rikoksen uhriksi koulussa tai koulumatkalla joutunut oppilas ja tämän huoltajat voivat tehdä rikosilmoituksen.

Tukea tarvitseva oppilas (teon kohde ja tekijä) ohjataan opiskeluhoitopalvelujen piiriin tai vähintäänkin konsultoidaan opiskeluhoitohenkilöstöä asiasta. Vastuu asian saattamisesta opiskeluhoitopalveluhenkilöstölle on oppilaan omalla esiopettajalla, luokanopettajalla tai ryhmänohjaajalla.

Tapauksissa, joissa henkilökunnan jäsen altistuu tai joutuu alttiiksi väkivallalle, kiusaamiselle tai muulle häirinnälle, olipa sen aiheuttaja sitten oppilas tai toinen henkilökunnan jäsen, on johdon velvollisuus puuttua asiaan ja käynnistää tapahtuneen tutkinta ja päättää jatkotoimenpiteistä.

Tilanteisiin, joissa väkivaltainen käytös tai väkivallalla uhkailu tulee koulun ulkopuolelta, on erityisiä ohjeita kriisisuunnitelmassa.

Perusopetuslain 36b §:n ja lukiolain 43 §:n mukaan rehtorilla ja opettajalla on oikeus määrätä opetusta häiritsevä oppilas poistumaan jäljellä olevan oppitunnin tai oppilaitoksen järjestämän tilaisuuden ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

Perusopetuksen oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi (Perusopetuslaki 36 §). Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan edellä mainitulla perusteella evätä myös seuraavaksi työpäiväksi, mikäli opetuksen järjestäjä tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle opiskeluhoillon palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna opiskeluhoitona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhoillon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Lukiossa opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi (Lukiolaki 41§). Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä 32 §:ssä tarkoitettuna opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

5. Yhteydenottotavat huoltajiin ja yhteistyö huoltajien kanssa

Suunnitelmasta oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä tiedotetaan lukuvuoden alussa oppilaille, opiskelijoille ja vanhemmille. Oppilaita, opiskelijoita ja huoltajia kannustetaan ottamaan yhteyttä koulun henkilökuntaan välittömästi, jos ei-toivottua käytöstä ilmenee. Henkilökunnan tulee pitää alaikäisten oppilaiden huoltajat ajan tasalla koulussa sattuneista kyseisiä oppilaita koskevista selvittelyistä. Yhteydenottokanavat ovat Wilma, sähköposti ja puhelin. Tiedottamisessa on noudatettava kulloinkin voimassa olevia salassapitosäädöksiä.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta väkivallasta, kiusaamisesta tai häirinnästä niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Koulussa tapahtuneeseen väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puututaan ja asiaa selvitetään koulussa. Huoltajille tiedotetaan prosessin etenemisestä ja tarpeen mukaan yhteistyötä huoltajien kanssa syvennetään tapauskohtaisesti. Huoltajille kerrotaan koulun opiskeluhuollon tukipalveluista, sekä ohjataan olemaan yhteydessä poliisiin tilanteen niin vaatiessa.

Tavoitteena on vahvistaa huoltajien osallisuutta väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyssä kodin ja koulun yhteistyön avulla sekä kouluyhdistyksen toiminnan kautta. Huoltajia kannustetaan olemaan välittömästi yhteydessä kouluun, jos kiusaamista tai häirintää ilmenee. Huoltajat myös kutsutaan koululle laajempaa selvittelyä vaativissa tapauksissa. Tiivis kodin ja koulun yhteistyö tukee vanhemmuutta ja antaa myös huoltajille keinoja puuttua väärinkäytöksiin. Huoltajan kysymykset kuulumisista ja päivän kulusta osoittavat nuorelle, että he ovat kiinnostuneita lapsen elämästä, koulunkäynnistä ja kaverisuhteista. Kysymykset voivat toimia avauksina keskustelulle mahdollisesta kiusaamisesta tai kaverisuhteisiin liittyvistä ongelmista.

Koulu voi antaa huoltajille neuvoja kiusaamisen huomaamiseen, ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen.

Liitteessä 6 löytyy ohjeita huoltajille kiusaamiseen liittyen.

6. Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

Koulut ovat yhteydessä muihin viranomaisiin ensisijaisesti väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteita ennaltaehkäisevässä mielessä. Akuuteissa tilanteissa rehtori ja yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän jäsenet arvioivat tilannekohtaisesti, tarvitaanko viranomaisen apua. Häättilanteessa kuka tahansa koulun aikuisista voi kutsua poliisin paikalle.

Väkivalta, kiusaaminen tai häirintä voi lisäksi johtaa tilanteeseen, jossa koulun henkilökunnan on arvioitava lastensuojelullisten toimenpiteiden tarve. Koulun henkilökunnalla on tiedossa eri viranomaistahojen yhteystiedot, joihin voi ottaa yhteyttä konsultointia varten kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätapauksissa.

Lastensuojelulain 25 §:n mukaan opetustoimen palveluksessa olevat ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Opetustoimen henkilöllä on myös velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulneiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu:

- 1) Seksuaalinen ahdistelu tai pakottaminen seksuaaliseen tekoon tai muu rikoslain (39/1889) 20. luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko.
- 2) Pahoinpitely tai muu sellainen rikoslain 21. luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Myös alle 15-vuotiaan nuoren rikoksen tunnusmerkit täyttävistä teoista tulee ilmoittaa poliisille.

Poliisin ennalta estävän tiimin toteuttama Ankkuritoiminta on yksi yhteistyökumppani, jota konsultoidaan vakavammissa tilanteissa. Kauniaisissa ja Espoossa sekä muualla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on lisäksi muita nuorten kanssa työtä tekeviä yhteistyötahoja kuten nuorisopalvelut, perheneuvola, Nupoli, seurakunta, etsivä nuorisotyö ja sosiaalitoimi.

7. Suunnitelmasta tiedottaminen

Suunnitelmasta oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä tiedotetaan oppilaille, opiskelijoille, huoltajille ja koulun henkilökunnalle lukuvuosittain päätettävällä tavalla, esimerkiksi aamunavauksissa, ryhmänohjaajan tunnilla, lukuvuositetiedotteessa ja henkilökuntakokouksissa. Tiedottamisesta huolehtii rehtori yhdessä yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän ja opettajien kanssa.

8. Suunnitelman toteutumisen seuranta

Suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä käydään läpi vuosittain ja sen toteutumista seurataan ja arvioidaan tarvittaessa. Suunnitelman päivittämisestä vastaa Kauniaisten kaupungissa opiskeluhuollon ohjausryhmä. Suunnitelman toteutumisen seurannasta ja arvioinnista vastaa koulun yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä rehtorin johdolla.

Liitteet

Liite 1: KiVa-koulu

KiVa-koulun toimintamalli on tutkitusti tehokas. Sen onnistuminen yksittäisessä koulussa edellyttää henkilökunnan, oppilaiden ja vanhempien sitoutuneisuutta kiusaamista vastustavaan asenteeseen sekä onnistunutta ennaltaehkäisevää työtä. KiVa-koulun rakentaminen on jatkuva prosessi, jossa koko koulu ja vanhemmat ovat mukana. Jokainen on koulussa vastuussa koulukiusaamisen loppumisesta, sillä jokainen voi vaikuttaa havaitsemiinsa kiusaamistilanteisiin. KiVa-oppitunneilla käsitellään ihmisten erilaisuutta, luokan yhteisiä sopimuksia, kiusaamista ryhmäilmionä ja kiusaamista vastustavia toimintatapoja harjoitusten ja keskustelujen avulla.

Vuosittain oppilaille pidetään valtakunnallinen KiVa-kysely, jonka tulokset käsitellään tarkasti koulussa, jolloin mietitään kehittämisen kohteita ja ilon aiheita. Tulosten avulla voi keskusteluttaa luokkia. Myös KiVa-tiimi arvioi lukuvuosittain toimintaansa ja selvitettyjen kiusaamistapausten onnistumista. Seuraamme tarvittaessa luokan ilmapiiriä ja selvitämme kiusaamista erilaisilla kyselyillä. Kyselyiden jälkeen opettaja ja tarvittaessa KiVa-tiimi tai opiskeluhuoltohenkilöstö pohtivat jatkotoimenpiteitä yksilö- ja ryhmätasolla. Vanhempia tiedotetaan KiVa-kouluohjelmasta ja vuosittaisen kyselyn tuloksista vanhempainilloissa ja tiedotteilla. Myös oppilaille on tarpeen kertoa lukuvuoden alussa sekä erilaisissa tapahtumissa KiVa-koulun toiminnasta ja periaatteista. Koulun KiVa-tiimi vastaa tiedottamisesta ja toiminnan aktivoimisesta, järjestää aamunavauksia ja esittäytyy pyydettyä vanhempainilloissa ja luokissa.

Kiusaamistapauksen selvittäminen KiVa-mallissa

Ensisijaisesti lievemät kiusaamistapaukset sekä riitatilanteet selvittää paikalla ollut aikuinen. Sitten oma luokanopettaja jatkaa selvittelyä ja seuraa, että kiusaaminen tai riita saadaan selvitettyä. Näistä tilanteista opettaja tiedottaa tarvittaessa luokkansa vanhempia sovitusti.

Opettajalla on aina oikeus konsultoida koulun kiusaamisenvastaisen KiVa-tiimin jäseniä. Jos kiusaaminen on jatkunut pidempään paljastuessaan tai opettajan toimet eivät ole riittäneet lopettamaan kiusaamista, antaa opettaja tapauksen arvioitavaksi KiVa-tiimille. Jos tapaus täyttää kriteerit säännöllisestä kiusaamisesta, eikä ole kyse oppilaiden välisestä riidasta, tiimi ottaa tapauksen selvittelyyn. Ensin haastatellaan kiusattua, sitten yksitellen kiusaajia ja tarvittaessa kiusaajia vielä yhdessä, ja tilanteessa on aina kaksi KiVa-tiimin jäsentä. Keskustelut käydään rauhallisessa tilassa, usein oppitunnin aikana.

Luokanopettaja huolehtii, että luokalla on muutama luottohenkilö kiusatulle, jotka auttavat kiusattua. Tieto kiusaamistapauksen selvittelystä lähetetään lasten koteihin ensimmäisten keskustelujen jälkeen. Kiusaajan huoltajien toivomme tekevän lapselleen selväksi, että hekään eivät hyväksy kiusaamista missään muodossa. KiVa-selvittelyssä voidaan käyttää "yhteisen huolen menetelmää". Menetelmän ydinasia on se, että kiusaaminen saadaan loppumaan. Syitä ei lähdetä kaivelemaan. Keskusteluissa ei myöskään lähdetä syyttämään kiusaajaa, vaan hänelle kerrotaan huoli kiusatusta oppilaasta. Keskustelussa varmistetaan kuitenkin, että kiusaaja ymmärtää, mitä kiusaaminen on, mitä luokalla on tapahtunut ja minkä asioiden odotetaan muuttuvan. Kiusatulle kerrotaan tehdyt ikävät asiat niin, että kiusaaja tunnistaa niistä itsensä. Kiusaaja saadaan miettimään, mitä hän voisi tehdä, jotta kiusatun olo paranisi. Lopuksi sovitaan uusi tapaaminen

muutaman viikon päähän, jolloin osapuolet voivat kertoa, miten on sujunut ja onko sovituista asioista pidetty kiinni.

Yhteisen huolen menetelmä on suomalaisissa tutkimuksissa todettu vähintään yhtä toimivaksi kuin kiusaamisen tuomitseva menetelmä. KiVa-koulututkimuksissa yhteisen huolen menetelmä on todettu joissain tapauksissa jopa tehokkaammaksi kuin kiusaamisen tuomitseva menetelmä. Jos seurantakeskusteluissa todetaan kiusaamisen loppuneen, huolehtii sen jälkeen oma opettaja tilanteen jatkoseurannasta ja varmistaa kiusaamisen olevan pysyvästi ohi. Kaikki KiVa-tiimille ohjautuvat tapaukset dokumentoidaan ja arkistoidaan.

Jos kiusaaminen ei KiVa-tiimin toimista huolimatta lopu, konsultoidaan koulun opiskeluhoollon jäseniä ja pyydetään heitä vanhempien luvalla mukaan auttamaan tilanteessa. Usein tässä vaiheessa tavataan osallisten oppilaiden vanhempia erikseen koulussa, ja kiusaaja saa lisäseuraamuksia toiminnastaan (välituntien järjestäminen toisin, kasvatust keskustelu tai jälki-istunto, rehtorin puhuttelu, huoltajien kanssa sovitut toimenpiteet, etuoikeuksien menetyt). Tarvittaessa myös itse luokkaan kohdistetaan lisätukea esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjoitteluun tai pyydetään muilta luokkalaisilta apua kiusatulle. Jos kiusaamista ei saada loppumaan useamman KiVa-selvittelyn aikana ja opiskeluhoollon tuella, ovat viimeisinä keinoina kiusaajan koulusta erottaminen määräajaksi ja toisessa luokassa opiskelu. Lisäksi koulun ulkopuolista tukea voidaan hakea esimerkiksi perheneuvolasta tai lastensuojelusta.

Vakavissa tapauksissa kiusatun vanhemmilla tai koululla on mahdollisuus tehdä rikosilmoitus. Kiusatuille ja kiusaajille järjestetään tarvittaessa koulukuraattorin tai psykologin tukikäyntejä. Kiusattu ja kiusaaja saattavat tarvita apua tapahtumien käsittelyssä ja sosiaalisten taitojen harjoittelussa sekä itsetunnon kohentamisessa, empatia ja tunnetaitojen opettelussa ja vaihtoehtoisten toimintamallien harjoittelussa. Internetissä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista ennaltaehkäistään mediakasvatuksella ja keskusteluilla koulussa ja kotona.

Liite 2: Tryggvä-tiimi (Granhultsskolan ja Hagelstamska skolan)

Tiimiin kuuluu kaksi luokanopettajaa, erityisopettaja ja apulaisrehtori. Jäsenet kokoontuvat säännöllisesti.

Joukkueen tehtävät:

- käsittelee opiskelijoiden keskuudessa esiintyviä akuutteja kiusaamistapauksia
- raportoi työstä vireillä olevien tapausten kanssa
- työskentelee ennaltaehkäisevien toimintojen, kuten kunnioituspäivän ja sosiaalisten ohjelmien parissa
- osallistuu nykyiseen täydennyskoulutukseen
- varmistaa, että väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma on saatavilla kansiossa opettajanhuoneessa ja antaa tietoa henkilökunnalle suunnitelmasta
- kaikki Tryggvä-keskustelut dokumentoidaan ja tallennetaan arkistoon

Liite 3: Nivellysvaihe: siirtymä 6. luokalta 7. luokalle (Kasavuori)

Yhteisöllisen opiskeluhuollon henkilöstö käy eri oppilaitoksista tulevien oppilaiden osalta keskustelut lähettävien koulujen henkilöstön kanssa. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot liittyvät myös sosiaalisiin suhteisiin. Tämä on myös ennaltaehkäisyä, kun voimme huomioida luokkien muodostuksessa oppilaiden sosiaalisia suhteita. Uusien seitsemäsluokkalaisten ryhmäytyspäivät pidetään yläkoulun alkaessa. Ryhmäytyksen on todettu aktivoivan kouluissa oppilaita, helpottavan opetuksen eriyttämistä sekä edistävän luokan yhteisöllisyyttä. Luokanohjaajat käyvät kaikkien 7. luokkalaisten ja heidän huoltajien kanssa Lapset puheeksi -keskustelut, joilla on hyvin tärkeä ennaltaehkäisevä merkitys.

Oppilaat vastaavat vuosittain hyvinvointikyselyyn nimellään luokittain. Kyselyssä kysytään oppilaiden ajatuksia ja kokemuksia erilaisista hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä koulun arjessa. Kyselyssä on myös kysymyksiä kiusaamisesta, väkivallasta ja häirinnästä. Luokanohjaajat käyvät kyselyn tulokset ilmiötasolla oman luokan kanssa läpi. Kyselyn tuloksista koulun yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä saa arvokasta tietoa koulun oppilaiden hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Näiden lisäksi koulun opettajat ja opiskeluhoollon työntekijät tekevät yhteistyössä ryhmän toimivuuteen ja ilmapiiriin liittyviä kartoituksia kuten sosiogrammeja ja pitävät oppitunteja räätälöidysti esimerkiksi kiusaamiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyen.

Valtakunnallinen kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi ja tietoja kerätään perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisilta oppilailta. Koulu voi hyödyntää kouluterveyskyselyn tarjoamaa tietoa koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, opiskeluhoollotyössä sekä terveystiedon opetuksessa.

Lukuvuoden alussa ja lukukauden päättyessä luokanohjaajat järjestävät ryhmäytystä luokanvalvojan tunnilla tai erikseen yhdessä sovittavalla tunnilla (esim. nyyttarit/pikkujoulut/luokkaretket). Mikäli luokkaan tulee uusi oppilas ryhmätetään hänet ja seurataan ryhmäytymistä. Kuraattori tapaa kaikki oppilaat, jotka tulevat kesken lukuvuoden tai 8. ja 9.luokille oppilaitse.

Koulussa toimii oma koulunuorisotyöntekijä, jolla on käytössään oma tila ja erilaisia toimintoja ympäri lukuvuoden. Hän organisoii ja suunnittelee ohjattua välituntitoimintaa muiden henkilökuntaan kuuluvien kanssa.

Koulussa on aktiivista tukioppilastoimintaa. Tukioppilailta on tärkeä rooli, kun uudet 7. luokan oppilaat tutustuvat kouluun ja aloittavat koulunkäynnin yläkoulussa. Tukioppilaat tapaavat kummiluokkaansa ja heidät on perehdytetty väkivallan, kiusaamiseen ja häirinnän tunnistamiseen ja sen toimintamalleihin.

Koululla on oppilasparlamentti, joka kokoontuu säännöllisesti. Oppilasparlamentissa on edustus jokaiselta luokkatasolta ja sen toimintaa ohjaa opettaja. Oppilasparlamentti lisää omalta osaltaan koko yhteisön hyvinvointia järjestämällä erilaisia tapahtumia ja esittämällä mielipiteensä erilaisissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää koskevien teemojen käsittelyä on myös osana opetusta esimerkiksi luokanohjaajan, terveystiedon ja oppilaanohjauksen tunneilla.

Opinto-ohjaaja ja koulukuraattori pitävät kaikille 7. luokille Sanat ja teot satuttavat teematunnit. Mediakasvatusta ja tunnetaitoja sivutaan useissa eri oppiaineissa. Koulussa voi olla erillisenä oppiaineena oppilaan hyvinvointi vuosiluokille 7.-9. Oppitunneilla opitaan tärkeitä itsetuntemukseen ja vuorovaikutukseen liittyviä asioita. 9.-luokkalaisten opiskelevat valinnaisaineena monialaiset opintojakson teemalla ekososiaalinen sivistys, jossa käsitellään myös ihmisten välistä

vuorovaikutusta ja sosiaalisesti kestävää toimintaa.

Liite 4: Ohjeita henkilökunnalle kiusaamiseen liittyen:

- Kiinnitä huomiota, mitä oppilaiden välillä tapahtuu erilaisissa tilanteissa, etenkin välitunnille lähdöissä, välitunneilla ja luokassa ennen tunnin alkua.
- Tarkkaile, jääkö joku oppilas valitsematta ryhmiin. Muista, että opettajan olisi hyvä muodostaa ryhmät mahdollisimman usein.
- Puutu tilanteeseen, jos jotain oppilasta kohdellaan eri tavoin ryhmässä kuin muita, esimerkiksi häneen kohdistuu ikävää kielenkäyttöä, tai hänen vastauksilleen nauretaan.
- Jos huomaat oppilaan olevan yksin välitunneilla, auta häntä pääsemään leikkeihin tai peleihin ja varmista, mikä tilanne on. Jos oppilas jää jatkuvasti yksin, keskustele oppilaan kanssa ja miettikää yhdessä, miten tilannetta voidaan muuttaa ja kenen apua siihen tarvitaan.
- Muista kiusaaminen ryhmäilmionä eli kiinnitä huomiota kiusaajan ja kiusatun lisäksi myös muihin rooleihin.
- Vaitiolovelvollisuus estää kertomasta sen piiriin kuuluvia asioita huoltajille, jotka eivät ole osallisia, vaikka kyse olisi kiusaamistapauksesta.
- Tutustu oppilaiden huoltajiin ja viesti huoltajien kanssa heidän lastensa koulun käyntiin liittyvistä, sekä positiivisista että negatiivisista asioista säännöllisesti. Luottamuksellinen ja tiivis yhteys kodin ja koulun välillä on tärkeä perusta myös kiusaamiseen puuttumisessa.
- Keskustele muun henkilökunnan, huoltajien sekä oppilaiden kanssa koulun ja luokan säännöistä ja noudata niitä johdonmukaisesti.

Liite 5: Ohjeita oppilaille kiusaamiseen liittyen

- Ikävässä tilanteessa pyri sanomaan jämäkästi "lopeta" ja tarvittaessa myös, mistä et pidä toisen käytöksessä: "Ei ole reilua, että moitit ja haukut minua pelin aikana".
- Lähde pois kiusaajan luota.
- Kerro aikuiselle, jos sinua tai toista oppilasta kiusataan. Kertoa voit esimerkiksi vanhemmille, koulun opettajille, terveydenhoitajalle, kuraattorille, psykologille tai avustajalle. Voi kertoa koulussa kasvatusten aikuiselle, laittaa tekstiviestin tai vaikka kirjoittaa kirjeen. Kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua, vaan huolenpitoa itsestä ja muista!
- Mikäli näet toista kiusattavan, puutu tilanteeseen rauhallisesti.
- Älä kannusta kiusaajaa. Auta häntä lopettamaan kiusaaminen.
- Ole kiusatulle kaveri, äläkä jätä häntä yksin. Vie kiusattu pois kiusaamistilanteesta.
- Pyydä välitunnilla yksin olevia mukaan leikkiin.
- Kysy surulliselta luokkakaverilta, onko kaikki hyvin ja voisitko auttaa jotenkin.
- Kerro luokkakavereillesi, kun huomaat heidän toimivan reilusti ja kivasti.
- Pyydä anteeksi, mikäli huomaat itse aiheuttaneesi toiselle pahan mielen.

Liite 6: Ohjeita huoltajille kiusaamiseen liittyen

- Oireita kiusaamisesta saattavat olla lisääntyneet sairauspoissaolot ja epämääräiset kiputilat, joille ei löydy selitystä. Lapsi saattaa olla alakuloinen ja vastahakoinen puhumaan koulukuulumisista tai hän saattaa kärsiä univaikeuksista. Kavereista hän ei ehkä puhu lainkaan. Koulumenestys saattaa heikentyä. Toisaalta lapsi saattaa kiusaamisesta huolimatta olla kotona tuttu iloinen lapsi, sillä kotona saa rentoutua. Oireille voi myös löytyä useita muunlaisia selityksiä kuin kiusaaminen.
- Jos epäilet, että lastasi kiusataan, varaa rauhallinen aika ja paikka ja juttele lapsesi kanssa, kysy suoraan ja kerro, että lähes aina tilanne ja olo paranee, kun kertoo aikuiselle. Ota lapsen kertomus kiusaamisesta vakavasti.
- Älä ylisuojele lasta. Voit rohkaista ja auttaa lasta ystävyysuhteiden luomisessa.
- Ota myös yhteyttä luokanopettajaan tai opiskeluhuoltohenkilöstöön, myös vaikka lapsi kieltäisi ottamasta yhteyttä.
- Koulukiusaamisen selvittäminen aloitetaan aina koulun toimesta.
- Jos lapsesi kiusaa, käytä aikaa keskusteluihin kotona, ja tee selväksi, ettet hyväksy kiusaamista. Voitte myös pohtia koulun sääntöjä ja sitä, miten kyseisissä tilanteissa olisi voinut toimia toisin. Muista, että lapsesi kiusaamiskäyttäytymiseen puuttuminen koituu hänen parhaakseen.
- Huomioikaa kotona, että lapset näkevät usein tilanteen eri tavoin kuin aikuiset ja toiset lapset. Alakouluikäiset vielä harjoittelevat oman roolin tunnistamista esimerkiksi riitatilanteessa.
- Tutustu lapsesi opettajaan ja keskustele säännöllisesti hänen kanssaan lapsesi kuulumisista. Kerro opettajalle mahdollisista isoista elämänmuutoksista, jotka voivat vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin ja kaverisuhteisiin koulussa.
- Keskustele lapsesi kanssa kiusaamisesta, vaikka tietäisit, että hän ei ole kiusaaja eikä kiusattu.